

Nr 2 2018

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkoblاد

**Samisk mässa inledde
hundraårsfirande**

Sid 15

Sinsitniem evtiedin

Bielie 6

FN laejhteme illemen bijre aalkoealmetji reaktijste Nöörjesne

EN:n almetjereaktamoenehtse sov mierhkesjimmieh Nöörjese vedti dan guhkiebasse barkoen bijre EN:n konvensjovneste siviile jih politihkeles reaktaj bijre voerhtjen 5.b. 2018.

Reektehtsisnie, mij boelhken 2011 – 2017 feerhmie, lea váajnoes saemiej tsiehkie almetjereaktaj jih aalkoealmetji reaktaj bijre váaromem vadta tjoepdidh dej teemaj sisnjeli goh vædtsoesvoete nyjsenæjjaj jih njejti vöoste saemien siebriedahkine, aassjoejiehtegh jih aassjoekriminaliteete gaskem jeatjah gaskeviermesne saemien åålmegen vöoste, sierredimmie saemijste, lohkehtæjjah saemien gieline fååtesieh jih

gellie saemien maanah eah åadtjoeh saemien nuhtjedh maanagiertine. Vijriesåbpoe dle jienebh juvnehtimmieh mah leah ektiedamme saemien åålmegen reaktese laanteditajvide jih vierhtiereaktide. Moenehtse joekoen tjoeperde dehtie faatoes guhkiebasse barkoste Saemiereaktamoenehtsen salkhehtimmeste jaepeste 2007 saemien dajvi bijre Finnmaarkhen åålkolen.

PRESIDENTEN TJARKE HÅHKOE
– Mov lea akte tjarke håhkoe reerenasse juvnehtimmide EN:n almetjereaktamoenehtsistie itjmieslaakan vaalta, jih dehtie daerpies dahkojde dorje mah gorredieh mijjen reaktah illesuvvieh jih meatan

vaaltasuvvieh politihkehammoedimmesne jih laakine. Daan beajjetje reerenasse Jeløya-våaroemisnie jeahta dah edtjeh barkoem nænnoestehdedh almetjereaktaj åvteste jih stuerebe tsåatskelesvoetem siviile jih politihkeles reaktaj vöoste stuvredh. Saemiedigkien bieleste sijhtebe ulmiestuvredh reerenassen vöoste jih staateles åejviedtjigujmie barkedh ihke juvnehtimmieh EN:n almetjereaktamoenehtsistie fulkesuvvieh dennie praktihkeles politihkesne, Saemiedigkien presidente Aili Keskitalo jeahta.

**PRESEMELDING SAMETINGET/
BEARBEIDING: EINAR BONDEVIK**

FN-kritikk om oppfylling av urfolks rettigheter i Norge

FNs menneskerettighetskomité avgår sine merknader til Norge vedrørende oppfølgingen av FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter den 5. april 2018.

Rapporten dekker tidsrommet 2011-2017 og uttrykker bekym-

ring innenfor flere temaer som vold mot kvinner i samiske samfunn, hatefulle ytringer og samiske barns mulighet til å bruke samisk språk i barnehager. Videre er det flere anbefalinger knyttet til det samiske folkets rett til landområder og ressurser, særskilt oppfølging

av Samerettsutvalgets utredning fra 2007 om samisk område utenfor Finnmark.

SAMETINGSPRESIDENTEN HÅPER
– Jeg har et berettiget håp om at regjeringen tar anbefalingene fra FN's menneskerettighetskomité på alvor. Dagens

regjeringen sier i Jeløya-plattformen at de skal styrke arbeidet for menneskerettigheter og rette mer oppmerksomhet mot sivile og politiske rettigheter, sier sametingspresident Aili Keskitalo

Ny lagstiftning om minoriteter och minoritetsspråk i Sverige

– Nu säkrar regeringen de nationella minoriteternas mänskliga rättigheter, inte minst när det gäller möjligheterna att bevara och vårda sitt språk, det säger sameminister Alice Bah Kuhnke.

Den svenska regeringen fattade 15 februari beslut om en lagrådsremiss som innehåller förslag för att säkra de nationella minoriteternas rättigheter.

Kommuner och landsting föreslås, vara skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Det ska bli möjligt att skriftligen kontakta Diskrimineringsombudsmannen (DO) samt Arbetsförmedlingen på finska, meänkieli eller samiska.

Barn vars vårdnadshavare begär det ska erbjudas plats i där

hela/en stor del bedrivs på det aktuella minoritetsspråket.

Alla vårdnadshavare som ansöker om förskola eller annan pedagogisk verksamhet ska tillfrågas om de önskar sådan plats på minoritetsspråk.

Rätten till äldreomsorg på minoritetsspråken ska stärkas.

Kommunerna ska också ta hänsyn till de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Ändringarna föreslås träda i kraft 1 januari 2019.

**KÄLLA:
REGERINGEN.SE
BEARBETNING:
VIVIANN LABBA**

Sannhetskommisjonens mandat

I revidert nasjonalbudsjett har regjeringen bevilget to millioner kroner til videre arbeid med en sannhetskommisjon. Sametinget og andre interesserte er bedt om å komme med innspill for mandatet til kommisjonens arbeid.

Stortinget sendte ut et utkast til et foreløpig mandat for kommisjonen i mars. Der har den følgende navn: Kommisjonen for å gjennomgå fornorskingspolitikk og urett overfor samer og kvenner/norskfinnere (fornorskingskommisjonen). Om formålet for arbeidet skriver Stortinget:

Granskningens formål er å legge grunnlag for anerkjennelse av samers og kveners/norskfinners historiske erfaringer i møte med norske myndigheters politikk, og de konsekvensene disse erfaringene har hatt

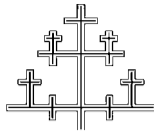
for dem som grupper og individer. Hensikten er å etablere felles forståelse av myndighetenes og det norske samfunnets behandling av hele eller deler av de kvenske og samiske befolkningene og deres kultur.

FRAMTIDSPERSPEKTIV

Videre poengteres det at arbeidet skal ha et fremtidsperspektiv. Arbeidet skal være tredelt med historisk kartlegging, undersøkelser av virkninger fornorskingspolitikken har i dag og forslag til tiltak for videre forsoning.

Sametinget har hatt invitert interesserte til møter flere steder gjennom våren og vinteren og vil sende sine innspill til endelig mandat for kommisjonen.

EINAR BONDEVIK

Det finns en tid för allt

Det finns en tid för att så och det finns en tid för att skörda. De orden kommer till mig när jag nu tänker på det jag står inför.

En stor förändring är att min roll som biträdande redaktör för Daerpies Dierie på svenska sidan av Sápmi upphör sista juni i år. Då har jag efter tre år gjort mitt, och tidningen kommer att förändras.

Mitt uppdrag för tidningen Daerpies Dierie – som frilansande biträdande redaktör och skribent – har sagts upp av Svenska kyrkan. Anledningen till uppsägningen, meddelar chefen Ing-Marie Olofsdotter Nilsson, är att det är för dyrt att behålla mig som frilansredaktör.

Jag har inte heller fått möjlighet till ett omförhandlat avtal. Jag tycker det är besynnerligt att Svenska kyrkan inte vill behålla samisk personal, speciellt när

”Min roll som biträdande redaktör på svensk sida upphör sista juni”

tidningen behandlar samiska frågor och när Svenska kyrkan säger sig vilja lyfta det samiska. Men det känns som att det blåser andra vindar nu.

Det var en augustidag 2015 som jag började gå parallellt med dåvarande biträdande redaktör Urban Engvall, samtidigt som jag tog hand om min ettåriga dotter.

Jag satt med på redaktionsmötena under hösten med en baby i famnen och följde med så gott det gick. Ibland gick jag till ett angränsande rum för att amma och byta blöja och lyssnade på

de andra när de diskuterade. Jag kom igång med redaktörskapet ordentligt först i augusti 2016, då dottern började på dagis.

Inte ens tre år senare är resan slut. Det är med sorg i hjärtat jag säger det, för det är egentligen först nu jag börjat lära känna tidningen och dess läsare.

När jag började på Daerpies Dierie var jag fascinerad och stolt över att Svenska kyrkan hade satsat på det sydsamiska språket – i samarbete med norska kyrkan. Det visade på en stor och generös vilja till språkrevitalisering, tänkte jag.

Den bilden har nu grusats, när nya förändringar väntar Daerpies Dierie. Det är inte klart hur den nya tidningen kommer att se ut och ännu mindre om sydsamiskan kommer att ha lika stor plats som idag.

Det vore mycket synd om det sydsamiska försvann eller minskade. Det behövs arenor där språket syns för att stärka revitaliseringen och uppmuntra till att lära sig språket.

Jag säger farväl till en lärortid där jag mött många intressanta människor på det sydsamiska området – där många brinner för det de gör inom språk, kultur och politik. Hoppas dessa får synas och höras även i fortsättningen. Det behöver det sydsamiska området. Tack för mig.

VIVIANN LABBA

Earohth aahrtjemdh jih tjædtjemdh

– Du skal heidra far din og mor di – er eitt av boda vi har frå den gamle israelittiske kulturen og frå Bibelen. Eg vil tru vi finn tilsvarende i dei fleste kulturar.

Vi har feira to store jubileum – Tråante 2017 og Staare 2018 som fortsatt pågår. Der har vi teke fram namna og forteljingane om dei som arbeidde for det samiske folk. I Noreg har vi nyleg feira Grunnlovsdagen, 17. mai. Og eit viktig moment mange stader er å leggja ned kransar ved monument og graver til dei som har gjort særskild innsats for landet. Vi minnes og heidrar deira innsats – med kransar på monumenta men endå

meir ved å fortsetja deira arbeid.

I år er det òg ei anna markering som særskild gjeld på norsk side. Det er 70 år sidan Norske Reindriftsamers Landsforbund vart skipa og med det òg 70 år sidan 16 sentrale personar i det sør-samiske miljøet omkom i ulukka i Dunderlandsdalen på veg heim frå skipingsmøtet. Kransar vil bli lagt ned og talar og samtalar vil bli holdt fleire stader. Vi vil ikkje gløyma dei og ikkje gløyma arbeidet dei stod i. Vi vil *mijjen aahrtjem jih tjædtjem earohtidh* – heidra vår far og mor.

EINAR BONDEVIK

Tradisjon og endring

I mars tende politiet i Sverige på ei kåta etter oppdrag frå Kronofogden. Kåta var sett opp utan løyve i eit naturreservat. Ho som sette den opp gjorde det der familien hadde hatt buplass før. Ho ville gje barnebarna litt av den opplevinga ho hadde hatt i sin oppvekst. Men Kronofogden fann ikkje spor etter gamal buplass, kåta hadde for mykje preg av stuga/hytte og ikkje var ho med i ein sameby.

På kva måte skal tradisjonar holdast i hevd? På kva måte og kva for rettigheter skal sikrast? Kan ein endra, utvikla og modernisera tradisjonar eller

må alt vera som i gamle dagar? Om ingenting kan endrast blir det fortsatt “lapp skal vera lapp”-politikk, og den vil ingen ha tilbake. Det må vera rom for endring og eigenstyrt utvikling. Er utfordringa då at ikkje sametinga er tydelege nok i sine uttalelsar? Lyttar ikkje styremakter i Norge og Sverige til samisk kompetanse? Eller har vi motstridande interesser i det samiske miljø som gjer det vanskeleg?

EINAR BONDEVIK

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Foto: Betty Kappfjell

Rapport om minoritetspolitiken 2017

Svenska myndigheter visar ökad medvetenhet om minoritetspolitiska frågor, men det krävs fler insatser för att främja nationella minoriteters språk och kultur. Det visar den uppföljning som länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget gjort.

Sedan 2010 har länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget det gemensamma regeringsuppdraget att samordna och följa upp minoritetspolitiken i landet.

Under 2017 har myndigheterna gjort en uppföljning av det minoritetspolitiska målets delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

– Vi ser ett växande intresse och en ökad kunskap om de minoritetspolitiska frågorna, inte minst bland statliga myn-

digheter, säger Aina Negga, enhetschef för det minoritetspolitiska uppdraget vid Sametinget.

Det visar sig främst genom fler interna utbildningar, insatser för att skydda och främja minoritetsspråken och fler samråd. Det senare är ett sätt att ge minoriteter ökat inflytande.

BIDRAGET TILL KOMMUNER VIKTIGT
Personer som bor inom förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska har, visar uppföljningen, flest möjligheter att få sina minoritetsrättigheter tillgodosedda.

Störst möjlighet har de individer som bor i en kommun som får statsbidrag för individens minoritetsspråk och som har särskilda skyddigheter enligt minoritetslagens förstärka skydd.

Även statliga myndigheter

som har riktade minoritetspolitiska uppdrag har tydligt bidragit till utvecklingen av minoritetspolitiken inom flera områden.

– Statsbidrag är en framgångsfaktor för minoritetspolitikens utveckling. Även riktade minoritetspolitiska uppdrag till myndigheter betyder mycket, säger Pernilla Ek, chef på enheten för arbetsmarknads- och rättighetsfrågor vid länsstyrelsen i Stockholm.

UTMANINGAR FINNS

Men trots att minoritetsarbetet går åt rätt håll återstår en del utmaningar. Länsstyrelsen och Sametinget föreslår bland annat att regeringen ska avsätta utvecklingsmedel som kommuner ska kunna ansöka om. Syftet ska vara att utveckla former för samråd med nationella mino-

riteter, där särskilt ungas inflytande ska prioriteras.

Myndigheterna föreslår också att huvudmän för förskolor ska kunna ansöka om projektmedel med syftet att utveckla metoder för att stödja nationella minoriteters språkutveckling och kulturella identitet.

– I kommuner saknas i dagsläget tillräckliga incitament för att utveckla arbetet för de nationella minoriteter som inte omfattas av statsbidrag. Därför föreslår vi olika metoder för att samtliga nationella minoriteter ska få sina rättigheter tillgodosedda, säger Aina Negga.

KÄLLA:
MINORITET.SE SAMT
SAMETINGET.SE
BEARBETNING:
VIVIANN LABBA

Tio framgångar ska inspirera andra urfolk

I över 50 år har International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA) rapporterat om kränkningar av urfolks rättigheter. Men i år kom de för första gången med en lista på tio bra saker som har uppnåtts i urfolksvärlden.

Laila Susanne Vars är sedan drygt ett år medlem av IWGIA:s styrelse. Hon säger att den positiva listan ska uppmuntra regeringar att stärka urfolks rättigheter.

– *The indigenous world* är en bok som inte bara läses av urfolk utan också av stater, av politiker och av folk som tar beslut som är viktiga för urfolk. Därför är det viktigt för IWGIA att vi pekar på att de gjort något bra, säger Laila Susanne Vars.

TIO ÅR SEDAN URFOLKS-DEKLARATION ANTOGS

– Nu är det tio år sedan FN:s urfolksdeklaration antogs. Det är viktigt för IWGIA och alla andra som jobbar med urfolks-

rättigheter att se vad som skett under dessa tio år. Vi ser att det sker positiva saker på olika ställen i världen, även om det är ett stort problem för alla urfolk att få landrättigheter.

I IWGIA:s rapport lyfts dessa tio framgångar fram i urfolksvärlden:

- Autonoma urfolksregeringar på frammarsch
- Ny konsultationsform i Costa Rica
- Starkare deltagande för urfolkskvinnor i politiken
- Vattenrättigheter och mer plats i media i Australien
- Inuiter i Kanada vinner historisk domstolsseger
- Bra praxis i Taiwan
- Urfolksjournalist i FN
- "Inget om oss utan med oss"
- Miljön och mänskliga rättigheterna når momentum.

URFOLKSKVINNORS RÄTTIGHETER MER SYNLIKA

– Jag tycker det är fint att läsa att urfolkskvinnors rättigheter

Laila Susanne Vars, styrelseledamot i IWGIA.

oftare finns med på dagordningen, säger Laila Susanne Vars.

Till exempel väljs urfolkskvinnor oftare till politiska ledarpositioner.

– Mycket av det positiva som sker har initierats av urfolk själv, bland annat genom att man blir mer delaktig i beslutsprocesser i sina hemområden, säger hon.

I rapporten finns dock inte Sápmi med bland de tio framgångarna. Laila Susanne Vars kommenterar:

– Jag tror inte att det har skett

så mycket inom samerätten under de senaste tio åren. Och jag tror att många av de processer som förekommit i Norden har pågått utan resultat under så

lång tid att det därför blir svårt att ta med dem i en positiv översikt. Mycket är oklart, till exempel när det gäller en Nordisk samekonvention.

KÄLLA:
SAMERADION OCH SVT SÁPMI
BEARBETNING:
VIVIANN LABBA

Mer kunnskap om minoriteter gjør stor skillnad

Allmänhetens kunnskap om nasjonale minoriteter er veldigt låg. Var tredje svensk vet inte vad en nasjonell minoritet är.

– Det här är allvarligt. Hur kan de rättigheter som Sveriges nasjonella minoriteter har – retten till sitt språk och sin kultur – opprätthållas om kunskapen om dem inte finns, säger Danjel Nam, verksamhetsstrateg på UR med inriktning mångfaldsfrågor og dialog som bestållt undersökningen.

För att historien inte ska opprepa sig, säger han, måste människor känna till diskriminering og förtryck av Sveriges nasjonella minoriteter.

UNDERSÖKNING GER KUNSKAP

Undersökningen som Novus gjort ger ett mått på kännedom om de olika nasjonella minoriteterna. Både självskattad kunnskap og faktisk kunnskap har visat sig vara veldigt låg. Några av resultatene:

- Närmare fyra av tio vet inte

hur många erkända nasjonella minoriteter det finns i Sverige.

- 95 procent vet inte vilka de fem minoritetsspråkene är (jiddisch, romani chib, meänkieli, finska og samiska).

MAJORITET VET ATT SAMER ÅR SVERIGES URFOLK

Det finns dock några positive kunnskapresultat. En majoritet vet at samer är Sveriges urfolk, at det har funnits förbud at använda sitt mino-

ritetsspråk i svenska skolor og at Sverige har utført skallmätningar i rasbiologiskt syfte.

– Undersökningen viser at de som vet mer om nasjonella minoriteter också har sett tv-program og film om just dessa grupper, säger Danjel Nam.

Det viser at kunnsapsprogram gjør skillnad i samhället. Därför gjør UR en storsatsning på tv-serier om de olika nasjonella minoriteternas historia.

KÄLLA: UR.SE

BEARBETNING: VIVIANN LABBA

Høyesterett utfordrer reindrifftsloven

I en domsavsigelse 9. mai opphever Høyesterett deler av jordskifteoverrettens og lagmannsrettens avgjørelser i en sak om erstatning for skade på avling som skyldtes at rein var kommet inn på innmark ved Femunden. I sin avgjørelse drøfter Høyesterett forståelsen av reindrifftsloven og tidlige lovforarbeid gir et klart preg av å være skrevet i en tid hvor

synet på samenes rettigheter var et annet enn i dag.

Høyesterett gir også uttrykk for at det var uheldig at Samerettutvalgets forslag fra 2007 om revisjon av erstatningsreglene ikke er fulgt opp, og peker på at FNs menneskerettskomité nylig ga uttrykk for det samme.

EINAR BONDEVIK

Läsarundersökning om Daerpies Dierie

Under inledningen av 2018 har Investigo undersøkt vilka åsikter prenumeranterna i Sverige har om Daerpies Dierie. Drygt 160 av de 350 prenumeranterna har svart på frågorna.

Läsarna är i stor utsträckning äldre (61% är 65 år eller äldre) og fler kvinnor än män. Glädjande nog ser vi at tidningens läsekrets är veldigt nöjd og uppskattar at det finns en tryckt publikation som behandlar samiska frågor. Hela 9 av 10 gillar tidningen og nästan alla sparar tidningen minst en vecka. De tycker innehålllet är rele-

vant og tycker at tidningen kommer lagom ofta.

De som besvarat undersökningen verkar tycka at det är fint at sydsamiska används i tidningen, även om man inte alltid kan läsa og forstå innehålllet. Bara 14 % läser sydsamiska obehindrat. Investigo tolkar det som at läsarna värnar kulturarvet og det sydsamiska språket. Mest uppskattas artiklar om nyheter og kultur, medan artiklar om kyrkan og andliga frågor är något mindre interessante.

KÄLLA: SVENSKA KYRKAN

Samtale om urfolk og misjon

Sammen med Nord-Hålogaland bispedømme og Mellomkirkelig råd i den norske kirke inviterte Samisk kirkeråd til en fagsamtale om urfolk og misjon i januar. Med på samtalen var også ansvarlig for urfolksspørsmål i Kirkenes Verdensråd, Katalina Tahaafe-Williams fra Australia (opprinnelig Tonga).

De øvrige deltagerne kom fra ulike norske organisasjoner tilknyttet misjon samt innledere og forelesere som delte av sine studier innen ulike fagområder. Misjonshistorien har ikke alltid vært en god historie, heller ikke i Norge. Noe av det som kom

Katalina Tahaafe-Williams kom fra Kirkenes Verdensråds kontor i Geneve deltok i samtalen om urfolk og misjon.

FOTO: EINAR BONDEVIK

fram i flere innlegg er at misjon skal være respektfull og ydmyk i møte med nye kulturer. I det ligger også å

anerkjenne et gudsnærvær i alle kulturer man møter. I møte med urfolk som kan være marginalisert i sine

omgivelser kan også organisasjoner utenfra være støttespillere.

Spørsmålet omkring "analfabeter" ble også belyst. At et folk ikke har et skriftspråk betyr ikke at de ikke har en formidlingsevne og formidlings-tradisjon. Det er viktig å ta vare på disse tradisjonene samtidig som et skriftspråk gir muligheter og vel er nødvendig i vår tidsalder. Erfaringene fra fagsamtalen ble oversendt den norske delegasjonen som deltok på Kirkenes Verdensråds misjonskonferanse i Arusha, Tanzania, i mars.

EINAR BONDEVIK

Sinsitniem evtiedin

Plassjesne jijnjh learohkh gieh sijhtieh saemien gielem evtiedidh. Dovne maana jih geerve aktesne barkin jaarjlsaemien gielem nænnoestidh. Akten biejjien geerve learohkh böötin skuvlemaanajumie aktesne årrodh.

Dan gjren aaj saemien skuvlemaanah Plassjese tjåanghkenin. Golmen aejkien fierhten jaepien skuvlemaanah jih dej lohkehtæjjah gaavnesjeh. Nov amma skuvlemaanaj eejhtegh aaj dåriedin. Dah golme biejjieh aktesne ovmessie aamhtesigumie barkin. Akten biejjien gaektsie geerve learohkh skuvlemaanide gåassoehntin.

GEERVE LEAROHKH

Akten aejkien geerve learohkh guessine skuvlemaanide böötin. Dah geerve learohkh saemien gielem Aajegisnie lohkeminie. Fierhten biejjien abpe daelviem skuvlesne barkeme dej ietnien gielem lieredh. Juktie dah iktesth skuvlesne lin, dellie hijven åadtjodh guessine vaedtsedh jih skuvlemaanide eevtjedh jih dejgumie

Dovne skuvlemaanah jih geerve learohkh lustestalleminie gosse aktesne stååkedeminie. Golme geerve learohkh buerkiestieh guktie skuvlemaanah edtjeh daanhtsodh jih svihtjedh. Garrabie-
leste: Ana-Maria Fjellgren (Mihte), Oddvin Leine Bientie (Plassje) jih Sophie Lutz (Plassje).

aktesne saemien gielem lieredh. Dellie maanajumie stååkedin jih lustestallin. Numhtie aelhkebe gaajhkesidie åahpenidh jih aaj gielem nænnoestidh.

“BIEJJIELÅBLOEH TJÆJESNE”

Skuvlemaanah vuesiehtimmide aaj darjoejin. Minngemes biejjien dellie eejhtegidie byöreme vuesiehtimmide vuartasjidh. Maanah eadtjohke aktesne barkin jih aavoedin.

– Mov Leah Biejjielåbloeh tjæjjesne! Mirja

Krihke Mortensson Kvistad jeahta gosse edtja vuesiehtidh mejnie satne barkeme. Mirja Krihke voestes daltesinie Plassjen skuvlesne.

Maanah laavloevin, soptsestin jih dåahka-teaterem spealadin. Vuesiehtimmieh hijven sjidtin: “Minnedh gööledh”, “Tjengkerem tjiektjedidh”, “Juvrh” jih “Buerie biejjie”. Nov amma eejhtegh jih lohkehtæjjah tuhtjeh dej skuvlemaanah joekoen mavvas jih væjkele lin.

TEKSTE JIH GUVVIE : MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Språksamling

I vår var det igjen språksamling for elever med samiskundervisning i Rørosregionen. Elevnene var sammen i tre dager. Den

ene dagen var studentene fra voksenopp-læringen på Aajege på besøk. De la vekt på leik og moro for å kunne få språktrening

sammen med barna. Siste dagen hadde barna fremvisning med dukketeater, sang og skuespill for lærere og foreldre.

Om å læra seg sørsamisk

For å unngå misforståingar trur eg at eg må byrja med å seia at sørsamisk ikkje er nordsamisk, eit utdøydd språk, ei “samisk” dialekt, ei slags fellesnemning for samiske språk eller noko anna. Vi har tre forskjellige samiske språk i Noreg. Sørsamisk og nordsamisk er omtrent like forskjellig som norsk og tysk.

Eg har lært sørsamisk på skulen i snart åtte år. Korleis dette byrja er eg ikkje lenger heilt sikker på, sidan familien min ikkje er samiskspråkleg sjølv om vi står i manntalet. Kanskje var det fordi broren min byrja før meg. Vi bur langt frå samiske skuler og område, og langt frå alle byar som kan tenkjast å ha ein same (det vil seia alle). Derfor blir vi undervist

med fjernundervisning, med lærar på skjerm. Samisk er ikkje det enklaste språket å læra, og særleg ikkje for ein nordmann. Det høyrer til ein heilt annan språkfamilie enn norsk og er ikkje eingong indoeuropeisk. Det er i slekt med finsk, estisk og ungarsk, og høyrer altså til den finsk-ugriske språkfamilien. Det var eit grammatikksjokk. Samiske verb blir bøygd i eintal, total og fleirtal i alle personar pluss ekstra formar eg aldri hadde høyrd om før som gerundium og imperativ. Bror min talde opp og fann ut at eitt enkelt verb kan bøyast i nesten tretti formar. I tillegg har samisk heile åtte kasus. Kasus var òg eit nytt ord for meg då eg byrja i andre klasse på skulen, men det var naudsynt å læra for å skriva vanlege setningar korrekt. Så der sat eg og bøygd i genitiv, illativ, inessiv, ela-

tiv, komitativ og essiv med fleire, og lærte tabellar og endingar. (Samisk har òg mykje fleire h, i og j-ar, og dette må ein berre venne seg til. Ei av favorittsetningane mine på samisk er “Biejjieh jih jijjeh jih jijnjh jijjmieh” som tyder “Dagar og netter og mange onklar”, som eg rett nok aldri har fått bruk for.) I byrjinga gjekk det bra. Vi trong ikkje snakka heilt rett, og det var ofte nok å hugsa riktig ord og seia kva vi såg på bileta i bøkene våre. Så fekk vi eit år med svensk vikar. Dette er heilt normalt.

SVENSK OG NORSK

Det finst ikkje mange lærarar i sørsamisk, og dei er ganske likt fordelt på norsk og svensk side. Eller, i sameverda er det ikkje noko eigentleg grense, og mange samar snakkar svorsk og

køyrer fram og tilbake mellom landa og har rein på begge sider. Eg, derimot, var slettes ikkje van med svensk. Læraren vår hadde ein tendens til å spørja “Var det svært å forstå?” og heile det året hadde eg ikkje aning om kva han spurde om. Kva i alle dagar var svært? Var det bra? Dårleg? Var noko gale? Til slutt tok eg mot til meg og spurde foreldra mine. Kva var eigentleg dette mystiske ordet? Det tydde “vanskeleg”, fekk eg vita, og resten av dagen var det ikkje noko som kunne forvirra meg. Eg har framleis ein stabel av oppgåvearka han pla gje oss med setningar vi skulle setja om med riktig verb og kasus av typen “Jag måsta köpa nye byxor” og liknande. Likevel, året med svensk lærer gjorde at eg lærte meg mykje av

Noere eadtjohke viehkiehtæjja

Maajja-Krihke Bransfjell Saemien Áálmegen noere viehkiehtæjine. Daan daelvien noerhtese vöölki Saemien Gærhkoeraerine aktine barkedh. Dellie lij gieleviehkiehtæjine skyllememaanide gosse Storfjordesne gaavnesjin. Maajja-Krihke naemhtie tjaaleme:

Fierhten jaepien Nöörjen Gærhkoeraerie skyllemehieljem saemien skyllememaanide abpe Nöörjeste öörnie. Daan jaepien jis Storfjordesne, Romsen fylhkesne.

24 skyllememaanah, vjhtje noere viehkiehtæjjah jñh tjijhtje áejviej dáeriedin. Skyllememaanah abpe Saepmeste böötin. Manne áarjelsaemien gieleviehkiehtæjjine lim. Aerebe lim noere viehkiehtæjjine, jñh daate lij orre barkoe munnjen.

GUESSINE VUELKEDH

Duarsta lij voestes biejjie jñh mijjeh áahpenadtimh jñh lustestallimh. Voestes tæjmoen aamhtese lij “Guktie guessine báetedh?” Skyllememaanah fihkin soptsesidh jñh ussedidh guktie dáemiedidh gosse orre sæjjan báetieh. Dah aaj soptsesin guktie ussiedin mij lea vihkeles sijjen sijjide jñh magkeres domtoeh jñh ássjalommesh dah áadtjohke gosse dahkoe báetieh. Numhtie skyllememaanah aaj buerebe sinsitnine áahpenieh.

SAEMIEN SAEVEGE

Aareh bearjadahken guessie mijjese bööti. Dñhte

GUWJEEINAR BONDEVIK

Tryjjes hñlje. Garrabieleste: Gieleviehkiehtæjja Maajja-Krihke Bransfjell jñh skyllememaana Sol Angelica Kráik Bergström, Ailla Renander Bransfjell, Piere-Ávla Bransfjell, Eila Maret Eira jñh Ingeborg Alise Pedersen.

jñjtjehke saemien saevegen daajhtije, Astrid Báhl. Dñhte soptsesiti saemien saevegen bíjre, guktie dan eajhnide evtiedi, guktie symbolide gaavni jñh magkeres klaerieh nuhtji. Luste goltelidh daajhtijen ássjalommesh saevegen bíjre. Dan mænngan mijjeh bussine Skibotnese vöölkimh. Byöpmedimmie-sijjesne njaelkies beapmoeh

áadtjohjimh. Dellie mijjeh váarhkoesijjesne jñh rohkelassegáetesne gáassoejimh. Skibotn lij, jñh annje lea, vihkeles sijjie saemide. Dejpeli saemieh, kvenh dovne laedtieh böötin dahkoe sjaltan. Desnie meehtin doekedh, áesiestidh jñh látnodh dam maam daerpies. Dam histovrijem fihkimh goltelidh museemisnie.

GYRHKESJIMH

Skylllememaanide barkoe-ulmie, dah galkin viehkiehtidh gyrhkesjimmiem laavadahken öörnedh. Ektesne edtjin saalmh jñh laavlomh ohtsedidh, gærhkoekáansth öörnedh, rohkelassh tjæledh jñh gærhkosne lohkedh. Gyrehkesjimmiem lij Storfjorden gærhkosne, jñh mijjine ektesne lin byjreske skyllememaanah.

TRYJES HIELJE

Manne tuhtjim dan luste saemiestidh jñh gieline barkedh. Libie golme gieleviehkiehtæjjah, dovne julev-, noerhte-, jñh áarjelsaemien. Ektesne provhkimh gaajhkide gielide gosse soptsesimh jñh lohkehtimh. Tuhtjem luste áarrodh orre almetjigujmie aktine. Luste dáeriedidh Saemien gærhkoeraerine barkedh. Háhkesjem dñhte hñlje seamma tryjjes dejtje noeride.

TEKSTE MAAJJA-KRÍHKE BRANSFJELL

Sørsamisk språkstimulator

Maajja-Krihke Bransfjell jobbet som sørsamisk språkstimulator under Samisk kirkeråds årlige konfirmanter. Samiske konfirmanter fra hele

Norge var samlet en helg i Storfjord i Troms. Konfirmanter jobbet med temaet “Å være fra et sted”. De fikk også møte designeren av det

samske flagget Astrid Báhl. Hun fortalte om sine tanker omkring symbolikken og historien bak flagget.

det eg trong å bruka til vanlig av grammatikk.

UVANLEG ELEV

Eg forstod fort at eg ikkje var ein heilt vanleg sørsamiskelev. Dei fleste har foreldre med rein og snøscooter, og besteforeldrar som snakkar samisk heime. Eg møtte dei omtrent ein gong i året då vi reiste på integreringsveker, veker då sørsamiske elevar bur saman ei veke på internat og lærer om samisk språk, kultur og kunsthåndverk. Det var alltid morosamt, og ein fin måte å få samla dei få elevane, som vanlegvis er spreidd over eit stort område.

Når eg helste på andre samiske elevar var vanlegvis det fyrste spørsmålet etter at namn og bus-tad var fastslått, “Kva for snøscooter har de?”. Det var komplisert å forklara at der vi budde hadde vi ikkje så mykje snø. I alle fall ikkje nok til ein snøscooter, og ikkje

trong vi det heller, for vi hadde ikkje rein, og heller ikkje nokon plass å køyra han på. Dette blei forstått, men erstatta av ei viss undring på korleis vi kunne vera samar. Korleis gjekk det an? Eg forsikra at bestemor mi var skrivne inn i manntalet, og etter at eg hadde forklart nærare kor slekta mi kom ifrå, gjekk dei med på at vi nok var samar. Hos dei vaksne var nøkkelen å seia kven den sørsamiske stamfaren vår var. Vi hadde leita litt bakover i generasjonane og funne ein skikkeleg flyttsame. Namnet hans var som eit magisk ord, og dei gamle damene kunne med ein gong peika ut kven vi var i slekt med. Faktisk er dei fleste andre sørsamiske elevar seksmenningane mine. Diverre er det litt slik. Viss ein ikkje kan visa til bevis med stamfedrar og -mødrer kan ein fort bli rekna som “utanfor”, og sjølv om samar jamt over er hyggelege og tolerante blir ein

ikkje med i den inste sirkelen utan å vera samisk.

INKLUDERANDE “AAJJA”

Jubileumsfeiringa av det fyrste samiske landsmøtet i Trondheim, Tråante 2017, vekte stor merksemd. For eit par dagar var det fleire med gapta ein utan, og dei var stort sett sørsamar.

Ein av dagane i jubileumsveka gjekk eg rundt i den digre lavoen på torget. Eg har ikkje gapta, så eg veit ikkje heilt korleis eg vart lagt merke til, men det kom ein gammal same som såg ut som om han hadde budd på fjellet i heile sitt liv. Han såg på meg og spurde “Kven er du dottera til?”. Eg vart fyrst litt usikker, far min er ikkje særleg kjend i dei miljøa, men etternamnet vårt er jo eit stadnamn og kunne kanskje oppklara kven eg var. Eg sa namnet til far min, og la til kven bror min var òg, sidan at eg rekna med at han var meir

kjend. Då sa han sakte og roleg, på samars vis: “Jau, då er nok eg din aajja (sørsamisk for bestefar)”.

Det var ei hending som gjorde meg glad. Kor langt ut i slekta mi han var, anar eg ikkje, men eg skulle berre betrakta han som ein “aajja”. Det tykkjer eg viser godt kor hjartelege samar ofte kan vera, og at dei tek vare på kvarandre.

LETTARE Å LÆRA SPRÅK

Etter kvart som åra har gått har eg også fått den meininga at det er lettare å læra språk jo fleire ein lærer. Du utviklar eit språk for å snakka om språk som du får bruk for i alle fag. Og viss andre kjem og skal visa meg kor vanskeleg noko er på eit eller anna språk, så passar det ofte bra med å seia: “Å, det der er ikkje så gale, for du skjønner at på sørsamisk ...”.

KAIA BRENDBERG

Det går att återerövra

David Kroik hade mycket sällan hört sydsamiska talas i sin barndom. Som vuxen talar han nu flytande sydsamiska med sina egna barn. Den resan är värd att berättas.

Att idag kunna tala sydsamiska med sina egna barn Laejsa, 5 år, och Jåvna, 3 år, är en revansch för David Kroik som inte själv fick lära sig sydsamiska som barn.

Hans språkutvecklingsresa visar att den som är envis och ihärdig kan lära sig ett språk så att det är möjligt att använda det.

– Jag har varit mycket motiverad att lära mig samiska. Det var flera ungdomar som jag träffade under gymnasietiden i Arjeplog och vid möten Sáminuorra som inspirerade mig till att lära mig samiska.

SAMISKAN ETT LEVANDE SPRÅK

David märkte hur de använde samiska som ett vardagsspråk sinsemellan och i sina familjer. Han såg att samiskan fanns där på riktigt och var ett levande språk.

– Det inspirerade mig att börja läsa samiska, säger David Kroik när han börjar berätta om den långa resan tillbaka sitt modersmål.

För David Kroik är det egentligen "fadersmål". Det var hans far som kunde sydsamiska men inte förde språket vidare till David och hans syskon.

Det är få språkminnen David Kroik har från sydsamiskan under sin uppväxt, men ett är tydligt:

– Jag minns en av de första gångerna jag hörde min far prata sydsamiska. Det var när kungen och drottningen besökte ett renegärde och han blev intervjuad av Sameradion. Jag var kanske tio år då. Jag tittade på dem och lyssnade. Det kändes mäktigt.

UPPVUXEN I BORGAFJÄLL

David Kroik är uppvuxen i Borgafjäll, gick högstadiet i Dorotea och gymnasiet i Arje-

David med sonen Jåvna. FOTO: PRIVAT

plog. På grund av en axelskada gjorde han inte i lumpen utan valde att arbeta i en butik i Borgafjäll.

Han hade under den tiden en lärarkontakt i Risbäck, där han gått lågstadiet. Hon hette Gunnel Heligfjäll, och hon undervisade Davids systersöner i sydsamiska. David började studera för henne ungefär en timme en gång i veckan för att lära sig sydsamiska. Resten av tiden studerade han själv och fick en del stöd av sin far.

Efter en tid upptäckte han att Svenska Samernas Riksförbund hade ett utbildningsprojekt där man sökte förslag på olika kurser. David kontaktade dem och berättade om sitt intresse för att lära sig sydsamiska.

SPRÅKMOTIVERINGSPROJEKT I ELGÅ

Han fick kontakt med Uppsala universitet som skulle ha en introduktion i sydsamiska. Där inleddes universitetsstudierna och David läste in hela det sydsamiska programmet i Uppsala.

Parallellt med studierna började han jobba med ett språkmotiveringsprojekt i Svahken sijte/Elgå i Norge. Där fanns det flera sydsamiska lärare som skulle studera i Hamar i Norge, och det ledde till att även David gjorde det. I Elgå undervisade David i sydsamiska för högstadielärover.

Under samma tid extraknäckte han med att lära ut samiska i Idre. Så under ett år pendlade han både hit och dit. Motivation för sydsamiskan var stark.

STIPENDIUM FÖR SPRÅKARBETE

År 2005 – några år efter att han börjat läsa sydsamiska på universitetet – fick han Samiska minnesfondens stipendium på 100 000 kr som delades ut på Gaaltje i Östersund.

– Det var mycket inspirerande och motiverande, säger David.

År 2006 höll David på med sin D-uppsats i sydsamiska, och samtidigt jobbade han på Same-radion och gjorde sydsamiska program.

– Jag har alltid testat mig fram och vågat pröva olika saker, och det var en intressant period i mitt liv att jobba som journalist, säger David Kroik.

Under 2006-2007 fick David Kroik vikariera för språkkonsulent Per-Martin Israelsson då denne gick på ett friår.

David tog sedan sin magisterexamen i sydsamiska och började arbeta med Divvun, ett projekt där man gjorde stavningskontroller. Sedan började han studera fonologi, revitaliseringsstudier och komparativ grammatik i Umeå – början till mastergraden.

Mastergraden fick han dock vid Tromsø Universitet eftersom det var inblandat i Divvunprojektet. Sedan träffade David

sin fru Anna som är socionom, och de flyttade till Umeå.

ALDRIG TIDIGARE UNDERVISAT PÅ SAMISKA

Under åren med masterstudierna fick han ett lärarvikariat i Röros. Där fick han undervisa på sydsamiska, vilket han aldrig tidigare fått göra.

– Det var fantastiskt att få undervisa på och tala sydsamiska hela tiden, säger David, och det går att höra glädjen och stolheten i hans röst när han berättar.

Efter studier och lärarvikariat var han stationerad i Östersund på Sametingets språkcentrum. Samtidigt sökte han dokortjänster eftersom han var klar med sin mastergrad.

Han fick en dokortjänst i Umeå 2012 och har bott kvar där sedan dess. År 2016 tog han en licentiatexamen i språkvetenskap i Umeå och bytte sedan forskningsinriktning när han fick en tjänst som universitetsadjunkt där forskningsstudier ingår.

sitt språk!

FOTO: JOSHUA WILBUR

Idag forskar han i språkdidaktik på 50 procent och undervisar 50 procent. Så när David Kroik är klar med sin forskning kommer han att ha forskarexamen i två olika ämnen.

Hur känns det nu när du har återerövat ditt språk och använder det varje dag?

– Jo, det känns bra, och det har varit spännande hela vägen. Det är alltid kul att se att det går framåt när man lär sig mer, säger David Kroik.

David Kroik säger om sin språkresa att den liksom bara har skett och den har inneburit en rad naturliga steg för honom.

Han säger att det är svårt att lära sig samiska och att det tar lång tid. Man måste också vara beredd att prata samiska trots att man känner sig osäker på om det blir rätt. Man måste alltså hela tiden utmana sin egen språkförmåga. Under vissa perioder stagnerar man och kan efter någon tid komma in i en period

av utveckling igen. Men allt går, menar han.

– Jag har försökt tala samiska och jag har lyssnat när folk rättat mig. Jag har frågat andra som kan mer om hur man säger olika saker, och jag har bett om hjälp när jag inte kunnat eller förstått. Man kan aldrig bli bättre på något om man inte är öppen för feedback på det man gör, säger David Kroik.

KÄMPAT FÖR SINA BARNS RÄTT TILL SAMISKA

– När jag fick mitt första barn 2012 så visste jag att jag skulle prata sydsamiska med henne. Jag jämförde min uppväxt med min dotters och insåg att jag ville ge mitt barn mer än jag hade fått.

David har sedan dess fortsatt slåss för dotterns och sonens rätt att lära sig och höra samiska. Han har suttit i möten med Umeå kommun för att få till lösningar. Han har rest med dottern till Snåsa några gånger för

att hon ska få höra sydsamiska. Han har på många sätt jobbat för att hans barn ska få en bättre språkinläring än han hade.

– Jag tycker att det borde finnas samiska språkresurser på förskolor så att barnen får höra de samiska språken hela tiden. Jag tror att vi kan nå dit men då behöver verksamheter ske på andra sätt och språket behöver prioriteras.

SKOLAN VÄRRE ÄN FÖRSKOLAN

David Kroik är kritisk till hur skolan fungerar idag.

– Det blir bara värre och värre. Undervisningen är uppbyggd på att det endast är svenska som ska höras. Som det ser ut idag, med en veckotimmes undervisning i samiska, så är det under all kritik, säger David.

Det är för lite för att man ska kunna lära sig något. Istället borde, säger han, språket vara inblandat i annan pedagogisk verksamhet och höras hela tiden. Man ska inte behöva ta ett barn

åt sidan för att det ska få höra sitt samiska språk.

DAVIDS TIPS

David Kroik, som har gjort sin egen språkresa, har några råd till andra:

– Se till att införliva språket med din vardag. Du kan gå en kurs, men se till att använda det du lär dig.

Han ger flera praktiska tips: Sätt upp lappar på allt i hemmet med de samiska namnen. Gör små kort med samiska ord och samisk grammatik och bär med dig korten och läs dem när du har lite tid till övers. Se till att läsa på samiska. Har du barn är det perfekt att läsa barnböcker på sydsamiska. Då lär man sig massor med nya ord och får med sig grammatiken också.

– Var konsekvent i att tala samiska även om du inte kan alla orden, säger David Kroik avslutningsvis.

VIVIANN LABBA

SANKS åpnet kontor på Røros

Nylig åpnet SANKS – Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern og rus – kontor på Røros. Per i dag er det én ansatt ved kontoret, men til høsten vil de være to ansatte ved kontoret.

Det er Hanne Svinsås Magga som er tilsatt ved Røroskontoret. Hun er utdannet psykiatrisk sykepleier og har tidligere arbeidet i akuttpsykiatrien på Åsgård i Tromsø i perioden 1993-2013. På Røros er familien tilknyttet reindrifta. Hun har hatt arbeid på Røros de siste åra og er nå den første som er tilsatt i SANKS på Røros. Svinsås Magga ser også et stort behov for å samarbeide med kommunehelse-tjenesten i de ulike kommunene.

– Det er tross alt primærhelsetjenesten som de samiske pasientene må forholde seg til i hverdagen, og der er det dessverre svært lite kunnskap om samisk kultur og de utfordringene som den sørsamiske befolkningen står i, forteller hun til nettsida finnmarkssykehuset.no.

Kontoret på Røros har adresse Tollef Bredals vei 13 og telefonnummer er 91512892.

Kontoret på Røros er en del av det nasjonale teamet ved SANKS som også har kontorsteder i Oslo, Snåsa, Bodø, Tysfjord og Narvik. Dette er i tillegg til døgnavdelingene i Lakselv og Karasjok.

EINAR BONDEVIK

Psykiatrisk sykepleier Hanne Svinsås Magga ønsker folk velkommen til SANKS sitt kontor på Røros. Her har hun mottatt blomster på åpningsdagen.

70 år siden Dunderlandsulykka

Den 5. juli 1948 rammet tragedien det sørsamiske samfunnet. På vei hjem fra NRL, Norske Reindriftsamers Landsforbund, sitt stiftelsesmøte i Tromsø, havnet den innleide bussen i en flomstor elv ved Dunderland sør for Saltfjellet. Av de 21 personene på bussen omkom 16 kvinner og menn. Flere ble tatt av elva og fire av disse ble aldri funnet.

Dette er den nest største bussulykka i norsk historie og den har preget det samiske og det sørsamiske samfunnet i lang tid etterpå. Mange familier ble hardt rammet og i tillegg til savnet av de som mistet livet fikk det også store økonomiske konsekvenser. Det var unge og ledende kvinner og menn i reindrifta som gikk bort. Mange var også engasjert i letearbeidet etter omkomne i elva og man deltok i begravelser utover sommeren, noe som igjen gikk utover reindrifta.

MARKERINGER

Det er satt opp en minnebauta i nærheten av ulykkesstedet i

Konfirmantgruppe ved minnestøtta høsten 2017.

FOTO: EINAR BONDEVIK

Dunderlandsdalen. Denne er vanskelig tilgjengelig i sommer på grunn av bygging av ny E6, men det vil likevel bli en markering i Rana på datoen 5. juli.

Hendelsen har allerede blitt markert flere steder, både under

NRLs landsmøte i Karasjok, Midtsommerseminaret i Røyrvik og ikke minst på Majavatn. Det var også på Majavatn man under Finnemisjonens stevne 22. juni 1946 valgte et interimsstyre som skulle «undersøke mulighe-

tene for å få i stand et landsmøte for reindriftssamer i Norge», noe som videre førte til opprettelsen av NRL.

EINAR BONDEVIK

Gruveplaner i Nasafjell

I Nasafjell/Saltfjellet i Rana kommune har Elkem Salten fått tillatelse til å starte opp gruvedrift for uttak av kvarts som igjen har stor forekomst av silisium. Elkem, som siden 2011 er eid av det kinesiske selskapet China National Bluestar, har fått tillatelse fra regjeringen til gruvedriften og har også søkt om ekspropriasjon om man ikke kommer

til overenskomst med reindriften som bruker området. Sametinget og reindriften ønsker på sin side å stoppe gruveplanene siden man mener gruvedriften vil ha så store konsekvenser for reindriften at det er fare for at den må legges ned.

EINAR BONDEVIK
KILDE: NRK.NO

Ingen oppstart ved Saemien Sijte

Etter at det ble utarbeidet nye skisser til Saemien Sijtes nybygg i fjor vår har det vært forhåpninger til at regjeringen ville bevilge midler til oppstart av bygget. Det

skjedde ikke i statsbudsjettet i fjor høst og det skjer heller ikke i revidert nasjonalbudsjett.

EINAR BONDEVIK

Svar på Eva Nordung Byströms genmåle

Tack för ditt svar, Eva och din beskrivning av hur Härnösand stift istället för att FSC-certifiera sitt skogsinnehav arbetar tillsammans med samebyarna. Det är bra att stiftet genom att öka dialogen lär sig mer om renskötselns förutsättningar och utmaningar, särskilt när det gäller det egna skogsbruket.

Min poäng i krönikan handlar om hur svårt det alltid är för svenska majoritetsinstitutioner att tillmötesgå samiska, helt grundläggande och rättmätiga önskemål. Det hade kunnat vara ett annan svensk majoritetsinstitution, såsom hälsosektorn, universitets- eller museivärlden, kommuner och landsting, riksdag och regering – i relation till samer och önskemål från det samiska samhället. Ja, inom vilket sakområde som helst. Det är nog en erfarenhet de flesta samer delar.

Nu blev alltså mitt exempel Svenska kyrkan och SSR:s upp-

repade önskemål om att de båda nordligaste stiftet ska FSC-certifieras. Jag menar nämligen att det blir särskilt problematiskt för Svenska kyrkans del eftersom man sedan flera decennier har uttalat en vilja att försonas med samerna. Det har inte andra majoritetsinstitutioner i Sverige sagt sig vilja göra. Allra minst riksdag och regering. Ansvarsbördan blir då snäppet tyngre för Svenska kyrkans del, menar jag. I och med att man faktiskt har sagt sig vilja försonas, så borde det inbegripa att man ger något litet tillbaka och möter upp till den som fått nästan allt frånrövat.

En ytterligare poäng var att visa på var hur utmanande och svårt försoning kan vara i praktiken när Svenska kyrkan ställs inför den krassa verkligheten med politiska beslut, prioriteringar i budget och andra intressen som styr.

KAISA HUUVA

Ola Stinnerbom

FOTO: BÖRJE DAHRÉN

”Nu är det dags att låta det som har varit få vara”

Vi samer är en urbefolkning med ett språk som inte varit ett skriftspråk. Så även om vi har velat skriva vår egen historia så har det inte varit möjligt. Det var först 1970 som vi började försöka utveckla ett skriftspråk. Detta medför att när vi nu vill och kan skriva vår egen historia så vet vi inte hur den egentligen har sett ut. Samtidigt ska man komma ihåg att den samiska kulturen och samerna historiskt sett är en folkgrupp som det skrivits mest om av alla och på flera språk. Vi har blivit besökta, studerade och omskrivna i tusentals år.

Första gången den samiska kulturen omnämns var redan för 2000 år sedan, men samisk kultur är mycket äldre än så. Ändå vet vi väldigt lite hur den ursprungliga kulturen sett ut. Det problematiska är att de beskrivningar som finns är ögonvittnesskildringar från lärda män som kallas lappologer. Dessa lappologer var oftast präster där deras egentliga uppdrag var att kristna samerna och samla in fakta, beslagta och förgöra samernas ockulta föremål och redskap. Det gör att de texter och skildringar som finns från den här tiden inte kan ses som relevanta eller för den delen objektiva. De är ofta nedsättande, förödmjukande och kränkande beskrivningar om våra samiska förfäder. Man beskriver samerna som hedniska, vidskepliga och besatta av trolldom.

Det paradoxala med den samiska kulturen är att det mesta av den samiska historien försvunnit och tvättats bort pga. förtrycket och försvenskningssprocessen som pågått sedan slutet av 1500-talet.

Förtrycket har varit så stort att våra förfäder slutade att prata och berätta om de gamla ritualerna och ceremonierna i hoppet om att försöka behålla denna kulturskatt explicit för det samiska folket. Man införde en slags tabu för de heliga ritualerna att de t.o.m. utfördes i tystnad och att de inte ens fanns ett namn på riten. Efter flera hundra års tystnad och hemlighetsmakeri så slutade man även att berätta för sina egna barn och föra vidare denna kulturskatt. Idag är den helt förvunnen och bortglömd och knappt omnämnt i alla texter som finns om den samiska kulturen. Det gör att när vi samer idag försöker förstå och lära oss om vår egen samiska kultur så måste även vi läsa och begrunda de äldre skrifterna.

Idag är en ny era och en ny tid för oss samer där vi inte längre accepterar bilden av oss som en ursprungskultur utan kulturtraditioner, kulturhistoria helt befriade från musik och dans. Den bilden vet vi idag är fel och förljugen och en konsekvens av det systematiska förtrycket och försvenskningssprocessen som forskare och specialister skrivit om de senaste 350 åren. Vi står inte längre med mössan i hand och ber om ursäkt för vår existens utan nu vill vi berätta vår egen historia på vårt sätt och utifrån vårt samiska perspektiv.

OLA STINNERBOM
SAMISK ARTIST OCH
MÅNGKONSTNÄR

Svenska regeringen stödjer arbete för samers hälsa

Regeringen har beslutat bevilja landstinget Dalarnas ansökan om 709 000 kronor för att delta i ett kunskapsnätverk för samers hälsa.

Västerbottens läns landsting, Region Norrbotten, Region Jämtland/Härjedalen samt Sametinget, Svenska Samernas Riksförbund, Landsförbundet svenska samer, riksorganisa-

tion Samerna, SameÄtnam och SámiNuorra inrättade tillsammans under förra året kunskapsnätverket för samers hälsa.

Landstinget Dalarna är förvaltningslandsting för samiska minoritetsspråk. I länet finns Sveriges sydligaste sameby, Idre, som har sin bas i Älvdalens kommun som är samisk förvaltningskommun.

SÄRSKILT FOKUS PÅ SAMERS HÄLSA
– Vi ska ha en jämlik hälso- och sjukvård i Sverige, och vi ser ett särskilt behov av att fokusera samers hälsa. För mig är det viktigt att också Dalarna har möjligheten att delta i kunskapsnätverket, säger socialminister Annika Strandhäll.

Landstingen och regionerna ska tillsammans med de samiska

organisationerna utforma en långsiktig och samlad strategi för förbättring av samers hälsosituation.

Projektet förväntas förbättra tillgången till somatiska och psykiska hälso- och sjukvårdstjänster för samer där hänsyn tas till samers språk och kultur.

KÄLLA: REGERINGEN.SE

Kirkemøtet vedtok Samisk kirkelig valg møte

Under Kirkemøtet i april ble det vedtatt å opprette Samisk kirkelig valg møte i Den norske kirke. Valgmøtet skal ivareta samisk representasjon i kirkelige organer.

Tidligere utnevnte bispedømmerådene valg-delegater. I den nye ordningen vil

samer utnevnt av menighetsråd i kommunene i språkforvaltningsområdet utgjøre delegatene til Samisk kirkelig valg møte. I sørsamisk området blir dette supplert med at Saemien

Åålmegeeraerie (SÅR) – det valgte rådet for Samisk menighet i sørsamisk område – også er delegater til møtet. Valgmøtet vil også være en arena for samtaler om samisk kirkeliv.

BEGEISTRET SAMETINGSRÅD
Vedtaket skaper glede på Sametinget der sametingsråd Mikkel Eskil Mikkelsen i en pressemelding blant annet sier:

– Det er en tydelig retning som pekes ut av Kirkemøtet. Det er et fokus på å utvikle samisk demokrati i den Norske Kirke

og en arena for samisk kirkeliv hvor aktuelle spørsmål og tema kan bli drøftet.

Videre er Mikkelsen svært glad for at Kirkemøtet også vedtok å gi Samisk kirkeråd stemmerett ved rådgivende avstemming på biskop i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar, Møre og Oslo bispedømmer.

Saken kan leses på kirken.no, Kirkemøte 2018 sak 08. Pressemeldingen fra Sametingsråden står på denne siden på sørsamisk.

EINAR BONDEVIK

Røros blir tospråklig

Regjeringen besluttet 15. mai 2018 at Røros kommune skal innlemmes i forvaltningsområdet for sørsamisk språk med virkning fra 1. juli i år. Røros blir den fjerde kommunen med en slik status.

Kommunestyret på Røros stod samlet bak søknaden. I sin begrunnelse peker regjeringen blant annet på at sørsamisk er et truet språk, men det er en økt interesse for å lære sørsamisk, særlig blant unge.

I kommuner i forvaltningsområdet har innbyggerne større rettigheter til opplæring i samisk.

Samisk og norsk språk er også likestilt slik at man har rett til å bli betjent på samisk når man henvender seg til offentlige etater.

EINAR BONDEVIK

Pressebievnese Saemiedigkeste: – Vihkeles nænnoestimmie Gærhkoetjåanghkeste

Saemiedigkieraerie Mikkel Eskil Mikkelsen Gærhkoetjåanghkoem læhkohte, mij voerhtjen 16.b. akteraeresne nænnoesti aktem saemien gyrhkeles veeljemetjåanghkoem tseegekdh.

Veeljemetjåanghkoedtja saemien tjirkijh veeljedh bispedajveraeride Noerhte-

Hålogalaanten j̄ih Åarjel-Hålogalaanten bispedajvine, j̄ih lihtsegh Saemien gærhkoeraaran nammoehtidh. Saemien gyrhkeles veeljemetjåanghkoesæjhta tjåanghkenidh fierhten njealjeden jaepien

gærhkoeeveljemi åvteli, j̄ih voestes aejkien Gærhkoeeveljemen 2019 åvtelen.

– Daate akte tj̄ielke otnjege maam Gærhkoeraerie nænnoste. Daate akte fokuse saemien demokratijem evtiedidh Nöörjen Gærhkosne.

Gærhkoee aaj aktem sijiem sjugnede saemien gærhkoeejliedasse gusnie maahta s̄jyöhtehe gyhtjelassh j̄ih teemah digkiedidh, seamma t̄ijjen goh veeljemetjåanghkoee aktem tj̄ielke mandaatem åtna saemien tjirkijh gyrhkeles moenehtsinie raeriestidh, Mikkelsen jeahta.

Revideradimmesne öörnegistie mij bisph Nöörjen gærhkoese nammohte, Gærhkoeraerie aaj nænnoesti Saemien gærhkoeraerie steemmereaktam åådtje raeriestimmeles steemmadimmesne bispeese Noerhte-Hålogalaanten, Åarjel-Hålogalaanten, Nidarosen, Hamaren, Møren j̄ih Oslon bispedajvine.

– Joekoen sjollehke lea v̄uejnedh gyhtjelassh meatannænnoestimmien bijre gorresuvvieh.

Daate akte s̄ille åvtese gosse saemien gærhkoeraerie aktem råállam åådtje nammoehtimmesne bispeste, Mikkelsen jeahta.

Menighetsarbeidere på samiskkurs

Dersom du hadde vært på Snåsa hotell 14. og 15. mars 2018, så kunne du ha fått høre forsiktige prester, sjenerte trosopplærere og andre modige menighetsarbeidere kjempe seg framover i høytlesing av sørsamiske bibeltekster. Kurslærere Bierna og Anne-Grethe (Leine Bientie) hadde sagt at de måtte lese. Og etterpå sa de at "dere er jo så flinke at det ikke er til å tro!"

LIKESTILTE SPRÅK

Snåsa kommune er en kommune hvor norsk og sørsamisk er likestilte språk. Denne kommunen plikter altså å legge til rette for bruk av sørsamisk hos innbyggerne. Gielem nastedh er språksenteret som bistår med hjelp til dette. Og nå tok de altså

initiativ til å organisere et kurs for å gi hjelp til prester, trosopplærere og andre arbeidere i våre menigheter. De fleste som deltok på dette kurset, var fra Innherred prosti.

HVORFOR SAMISK SPRÅK

Det var ikke bare sørsamiske ord som sto på kursprogrammet. Vel så viktig var det at folk fikk økt sin forståelse for hvorfor det er viktig med sørsamisk språk og kultur i kirka. Det skal både høres og synes at sørsamer finnes i menighetene. Det har både Nidaros bispedømme og kirka på høyeste plan sagt.

Nei, det er nesten ikke til å tro... at folk som ikke skjønner så mye av det de leser, faktisk kan lese slik at sørsamiske språkbrukere kan forstå hva de leser. Visst trillet de sørsamiske ordene ut av kursdelta-

keres munn. Alle var enige om at dette ikke var helt lett, men "dette skal vi være med på!" og "vi skal gjøre vårt beste for å få det til!". Så reiste de da hjem igjen, slitne i

hodenes språksentre og oppglødde i hjertene.

TEKST OG FOTO:
ANNE-GRETHER LEINE BIENTIE

Tekstlesere (kursdeltakere) i Snåsa kirke som praktiserer hva de har lært på kurset. Fra venstre: Britt Sparrock, kurs- og aktivitetsleder, Gielem nastedh, Vigdis Aanderaa Aakre, rådgiver for trosopplæring og sørsamisk kirkeliv, Nidaros bispedømme, Eleonie Pijl-Zomer, trosopplærer i Snåsa, Anne Lise Vold, trosopplærer i Beitstad og Frank Øren, kateket i Steinkjer. Flinker folk!

Hållbar turism i renens rike

Nu vill Bergs kommun, Jämtland ta fram en modell för att arbeta med frågor som berör rennäringsen, med många olika aktörer involverade.

Frågan om en hållbar väg framåt för två av Bergs kommuns största näringar, besöksnäringen och rennäringsen, är inte ny. Men när kommunen för allt fler är ett besöksmål blir frågan särskilt aktuell.

Det är helhetstänket och en tydlig ansvarsfordelning som saknas, menar kommunen, och har därför beviljat pengar ur kommunens innovationsfond för att utreda vilken ansvarsfordelning som faktiskt finns och ta fram en modell för roller, prosesser och ansvar.

Målet på lång sikt är en arbetsmodell där rennäringsens förutsättningar beaktas vid exploateringer och annan markanvändning. Därför är det nya projektet "Hållbar besöksnäring i renens rike" nästa steg.

VI BEHÖVER SAMVERKA MER

– Frågan har väckts såväl i vårt samiska råd som i samband med vår översiktsplanering, säger Therese Kärngård, kommunalråd i Bergs kommun och ordförande i kommunens samiska råd.

Kommunen har haft flera möten med samebyar där de pekat ut orosområden, för ren-

näringsen viktiga områden där trycket från besöksnäringen ökar. Där behövs mer samverkan för att nå ett läge där rennäringsen och besöksnäring är i balans.

Kommunen ser risker med ökad aktivitet i områden som är viktiga för rennäringsen. Den samlade effekten av många besöksverksamheter och etableringar kan bli ohållbar för rennäringsen, särskilt om det saknas en helhetsbild av hur aktiviteterna påverkar.

OKLART VEM SOM ANSVARAR

De problem som Bergs kommun identifierat handlar alltså om att det är oklart vilken myndighet som ansvarar för vad och vilket mandat som finns att ta tag i frågan.

Den förstudie som kommunen nu beviljat medel för, ska resultera i en modell med tydliga roller att arbeta utifrån, en modell som även ska kunna användas av andra kommuner.

– Detta är en utmaning inte bara i Bergs kommun utan i flera kommuner där rennäringsen och besöksnäring är stark. Men ingen har, så vitt vi vet, tagit tag i frågan på detta sätt tidigare, och vi hoppas att vårt arbete ska kunna användas av fler, säger Jeanette Kråk.

KÄLLA TEXT OCH BILD: BERG.SE
BEARBETNING: VIVIANN LABBA

Fra skole til kunnskapspark

Sameskolen i Hattfjellidal er nå omgjort til kunnskapspark, Årjelsaemien vierhtiesåafoe, med flere funksjoner enn tidligere.

Sameskolen i Hattfjellidal har skiftet både navn og fokus det siste året. Fra Gaske-Nöörjen Samienskovle/Sameskolen i Midt-Norge har den nå navnet Årjelsaemien vierhtiesåafoe/Sørsamisk kunnskapspark.

Undervisning gjennom samlingsuker og fjernundervisning for skolebarn er fortsatt basis for virksomheten. Det er tilbud til skoler og kommuner som ikke selv kan gi samiske elever undervisning i samisk språk og kultur. I år har 40 elever fulgt skolens undervisningstilbud. Som kunnskapspark har man nå også kunnet ta på seg andre oppgaver. Blant annet har man gjort noe oversettelse for fylkeskommunen og hatt besøk fra andre

skoler og gjort elevene der kjent med samisk kultur. Man har også fått mulighet til voksenopplæring i sørsamisk og 19 voksne deltar på kurs i Trondheim med lærer som har tilhold der.

– Samlet sett gir dette mulighet for større ansettelser, sier virksomhetsleder Bjørn Erik Davidsen. Han ser også frem mot et videre samarbeid med kultursenteret Sijti Jarne og Hattfjellidal kommune som ble innlemmet i språkforvaltningsområdet forrige år. Selv takker Davidsen av for å gå av med pensjon. Stillingen som virksomhetsleder er lyst ut, men tilsetting er ikke gjort når dette skrives.

EINAR BONDEVIK

Joekoen sjehteles ryöjnesjæjja nominert til nordisk pris

I år er det en sørsamisk bok som er nominert fra det samiske språkområdet til Nordisk råds barne- og ungdomslitteraturpris. Det er første gang en sørsamisk bok er nominert i til denne prisen som har blitt delt ut siden 2013.

I sin nominasjon skriver komitéen blant annet:

– Joekoen sjehteles ryöjnesjæjja gir et bilde av hvordan samiske barn gjennom tidene har blitt oppdratt til selvstendighet og ansvar, og gir samtidig et godt innblikk i barnets egne opplevelser, følelser og dilemmaer.

Fortellingen er fortalt fra barnets synsvinkel, og viser hvordan Jaahke løser utfordringene.

GLEDE OG NYTTE

– Det er artig å være nominert! Det bidrar til at det sørsamiske får mer oppmerksomhet, sier en glad forfatter, Anne-Grethe Leine Bientie. Nominasjonen har også ført til at det er klart en norsk oversettelse som snart blir utgitt.

– Den kan være nyttig for mange. Før hver 6. februar blir jo samiske lærere og hjem nedringt av skoler og barnehager som ønsker hjelp til hvordan de skal markere den samiske nasjo-

naldagen. Når boka kommer på norsk får man en fortelling som viser samisk miljø og historie man kan bruke i den anledning, sier Leine Bientie.

BARN TRENGER ROS

Bakgrunnen for boka er en fortelling fra hennes egen svigerfamilie. Det viktigste i den fortellingen var at gutten ble stolt av rosen og anerkjennelsen har fikk fra sin far.

–Det sies at “på rosen vokser barnet”, og det ville jeg gjerne fortelle om. Det er verdifullt å rose barn og verdifullt for barn å høre gode ord om det de har gjort, forteller Leine Bientie.

Boka er illustrert av Meerke Laimi Thomasson Vekterli og var hennes debut som bok-illustratør.

– Jeg ønsker å få fram unge illustratører, sier Leine Bientie som også kan fortelle at han sitter med nye bok-idéer hun håper å få realisert.

Selve prisutdelingen vil foregå i Operahuset i Oslo 30. oktober og da blir det spennende å se om Leine Bientie og Thomasson Vekterlis bok når helt til topps. Men helga før det er de invitert til en stor bokmesse i Helsinki, og det blir også en anledning til å sette fokus på sørsamisk litteratur.

EINAR BONDEVIK

Samiskt hantverk smyckar domkyrkan

Söndag 18 mars invigdes ett altare med samisk utsmyckning i Mariakapellet i Härnösands domkyrka.

– Det viser at samerna har en självklar plats i Svenska kyrkan och i Härnösands stift, säger biskop Eva Nordung Byström.

Altaret kommer att ha ett så kallat altarbrun, en duk med nedhängande bård, tillverkad av vitt kläde och brunt garvat renskinn. Det är den samiska formgivaren och sameslöjdmästaren Anna-Stina Svakko från Porjus som skapat utsmyckningen.

HÄRNÖSAND HAR LÅNG SAMISK HISTORIA

Härnösands stift ligger på sydsamiskt område, och domkyrkan är hela stiftets kyrka. Nu har man fått möjlighet att permanent synliggöra detta med en samisk gestaltning i Mariakapellet.

Jesu moder Maria har en viktig ställning i den samiska förståelsen av kristen tro. Det nya altarbrunet tillsammans med biskopens kräkla, som kommer att vara permanent utställt i kapellet, ger den samiska kulturen och traditionen sin givna plats i domkyrkan.

Här kommer samtal kring samisk kultur och samiskt kyrkoliv att föras av de besökare och turister som naturligt hittar hit och i den gudstjänstfirande församlingen.

– När jag blev tillfrågad om

Från vänster domprost Kent Nordin, Anna-Stina Svakko, Birgitta Ricklund samt biskop Eva Nordung Byström.

att göra ett samiskt altarbrun till Mariakapellet fick jag direkt känslan att den naturliga färgskalan skulle stå i centrum och att det samiska symbolspråket skulle få tala, berättar Anna-Stina Svakko, samisk formgivare och sameslöjdmästare.

Hon berättar vidare om bakgrunden till utsmyckningen:

– Solkorset har i flera århundraden använts i samiskt hantverk. Det kändes naturligt att gå tillbaka i historiken för att hämta inspiration, så som jag ofta arbetar med mina moderna samiska kläder.

Vid ett besök på Murberget, i Västernorrlands läns museumsamlingar, fann Anna-Stina svaret i en liten renostform från Junsele av björk och lagad med ståltråd. Där fanns det solkors hon nu arbetat fram i applikationer på naturvit extra valkad vadmal, hemgarvat renskinn, återbrukat engelskt

ylletyg, sentråd från renen, kläde i samiska färger och sysilke.

– Solkorset, för oss samer lika viktigt nu som tidigare, är mycket likt de liturgiska symboler jag hittat i kyrkokonst från många århundraden. Tre kors för treenigheten, och runt varje kors åtta dekorationer för våra samiska åtta årstider, säger Anna-Stina Svakko.

MÄSSING STARK SYMBOL

På altarbrunets öppning/stängning på baksidan finns en Mariamalja i mässing. Ett självklart val i Mariakapellet och en tydlig samisk symbol. Mässing har i flera samiska områden, framför allt i det sydsamiska, ansetts skydda mot det onda.

Hörnen är dekorerade med mässingsringar, en sydsamisk stark symbol till skydd och prydnad. Mässingdetaljerna är tillverkade av den samiska silver-

smeden Randi Marainen.

– Det är väldigt speciellt för oss samer att vi får känna oss inkluderade och att det samiska får ta fysisk plats i kyrkan, säger Anna-Stina Svakko.

KRÅKLAN TOGS I BRUK

Vid en gudstjänst togs också biskopens nya kräkla (biskopsstav) emot i domkyrkan, även den ett samiskt hantverk. Staven är tillverkad av al och björk och bland annat utsmyckad med vinranka, Mariailja och renhorn. Det är konsthantverkaren och möbelsnickaren Birgitta Ricklund från Själevad som gjort den.

– När den gamla staven skulle bytas ut ville jag ha en stav med anknytning till vårt stift. Den skulle vara av trä, då vi har mycket skog, men den skulle också avspegla vatten och fjäll i färg och symbolik, tillsammans med kristna symboler. Självklart skulle samerna och deras symbolvärld finnas med, säger Eva Nordung Byström.

Staven invigdes tidigare i år i samband med 100-årsjubileumet i Östersund av det första samiska landsmötet på den svenska sidan av Saepmie. Nu kom staven till domkyrkan där den har sin permanenta plats och där den förvaras i en glasmonter, synlig för allmänheten.

SVENSKA KYRKAN I HÄRNÖSANDS STIFT
BEARBETNING: VIVIANN LABBA

Procession med Erik Andersson som bär korset.

FOTO: KYRKVÅRD ALEX

Kyrkoherde
Ann-Sofie
Elveljung-
Johansson
håller sin
predikotext.

Föreningsmed-
lemmar i pro-
cession sätter
en allkrans vid
Kristusljuset.
Från vänster Eli-
sabeth Årting-
Backlund, Sonia
Larsson och
Carina Pulpur.

Samisk mässa inledde hundraårsfirande

Tredje söndagen efter påsk firades Solberg kyrkas 100-årsjubileum. Högtidligheterna inleddes med en samisk mässa i samarbete mellan Anundsjö församling, där Solbergs kyrka är belägen, och Orrestaare Saemien Sibrie.

Samarbetet mellan Svenska kyrkan och samerna når allt fler församlingar inom Orrestaare, Örnsköldsviks kommun. Solbergs kyrka, i Anundsjö församling, invigdes för hundra år sedan, 17 september 1918.

Det här jubileumsårets fest-

ligheter startade med en samisk mässa, naturligt nog i en bygd med lång samisk historia. Samerna har i flera hundra år haft, och fortfarande har, sina renar på vinterbete i bygden.

SAMISK NÄRVARO

Kyrkan byggdes högt uppe på berget mitt i Solberg. Träkyrkan har en arkitektur som påminner om den samiska närvaron. Stilen är, enligt svensk stilhistoria, nationalromantisk. Arkitekt var Otar Högerberg.

Kyrkoherde Ann-Sofie Elveljung-Johansson, komminister

Sven-Olof Näslund och diakon Anne Nygren genomförde den samiska mässan tillsammans med samer från Orrestaare Saemien Sibrie vilka läste delar av agendan på nord- och sydsamiska.

JOJK I MÄSSAN

Kantor Annika Söderström ledde Solbergskören, som för dagen bestod av nio personer. Saara Hermansson, med rötter i Västra Stornäs, Vilhelmina, var speciellt inbjuden att sjunga och jojka samt medverka med textläsning på sydsamiska.

Med hjälp av gratis busstransporter, organiserade av församlingen, samlades cirka 200 personer för att delta i den historiska dagen.

På kyrkbacken möttes besökarna av doften av stekt suovas och nykockt kaffe som serverades av församlingen och sameföreningen.

TEXT BIRGITTA RICKLUND
OCH ANN-SOFIE ELVELJUNG-
JOHANSSON
BEARBETNING:
VIVIANN LABBA

Arkeolog Ewa Ljungdahl berättar om sockenlappar vid sockenstugan i Ede, Offerdal.

FOTO: VIVIANN LABBA

Sockenlappar i hela Jämtland

Att sockenlapparna har funnits i Jämtland och att de har bidragit till det lokala samhället råder det inget tvivel om, säger arkeolog Ewa Ljungdahl som den 15 mars höll ett välbesökt föredrag i sockenstugan i Ede, Offerdal.

Visste du att spelmannen Lapp-Nils i Offerdal var en sockenlapp? Det och mycket mer om sockenlappar fick de närmare 40 åhörarna veta under föredraget. Men vad var en sockenlapp? En sockenlapp var anställd av socknen och utförde tjänster mot ersättning åt bönderna, exempelvis att avliva, slakta och flå djur som kor, hästar och hundar.

SKICKLIGA HANTVERKARE

De var också många gånger skickliga hantverkare och tillverkade rep och korgar. Några kunde utföra läkedomskonster och andra var skickliga musiker och berättare.

En annan uppgift var att hålla bygden fri från rovdjur. En del sockenlappar, som i Oviken utanför Östersund, var behjälpliga med barnens undervisning.

Som en löneförmån höll socknen sockenlappen med en bit mark som denne fick bruka. Ofta

låg den marken en bit ifrån det övriga samhället. Flera av sockenlapparna bodde i kåta, men en del bouppteckningar visar att flera av dem ägde stugor och härbren.

De levde på jakt och fiske, och hade ibland också några renar. Myndigheterna gillade inte att sockenlapparna var så rörliga eftersom de hade renar. Därför försökte kyrkan och myndigheterna öka kontrollen över dem. Det blev till exempel förbjudet att vara lösdrivare i vissa områden och under vissa perioder. I till exempel Dalarna och Gävleborg anställdes samerna för att de skulle bli mer fastboende.

LÅG STATUS

– Sockenlapparna hade låg rang i samhället eller på den sociala skalan, trots att de var integrerade i bondesamhället, säger Ewa Ljungdahl.

Det fanns ofta krav på att sockenlappen skulle hålla sig nykter, leva anständigt och kristligt och inte tiggas i onödan.

Ewa Ljungdahl säger att hon väljer att använda ordet *sockenlapp* för att det är just så dessa personer omnämns i arkiven.

I Hälsingland kunde också icke-samer bli anställda som

sockenlappar. Det vanliga var dock att uppdraget ärvdes inom familjen, från exempelvis far till son.

Spelmannen Lapp-Nils är den mest kände sockenlappen i Jämtland. Han föddes i Hallen. Hans far var sockenlapp men skötte inte sina sysslor och blev uppsagd. Hans mor och Nils övertog uppdraget efter fadern.

De flyttade till Offerdal där de byggde upp ett torpställe. Nils lärde sig spela i sin ungdom och blev en så skicklig musikanter att han ibland behövdes tingas ett år i förväg. Hans mor Lisbet hann uppleva sonens framgångar.

SOCKENLAPPARNA BOFASTA

Sockenlapparna var, jämfört med renskötarna, bofasta och därför är det lättare att hitta information om dem i arkiv, kyrkböcker, sockenstämmoprotokoll och bouppteckningar. En socken kunde ha flera sockenlappar anställda.

En av de äldsta och mest omtalade sockenlapparna i Jämtland är Lappmaria den äldre. Hon föddes i Bergs kommun år 1811, och det finns många levande historier om henne. Hon var botare och siare, och folk färdades till henne ända från Ångermanland.

I Rödön utanför Östersund har man hittat spår efter sockenlappar på en plats som kallas Lappvall'n. Där kan man se husgrunder och källargrunder från sockenlappars bostäder.

I Bergs kommun, vid Hoverberg, finns det en plats som kallas Lapptäkten där både markägare och hembygdsförening röjt fram husgrunden till ett sockenlappshus och informera om sockenlapparna som bott där.

Ewa Ljungdahl berättar att sockenlappar med säkerhet funnits i Bergslagen, Dalarna, Gävleborg, Hälsingland, Jämtland och Ångermanland.

Hon menar att sockenlapparna vanligen hade sitt ursprung i en skogssamisk befolkning och att de funnits sedan "urminnes tider". Men många av sockenlapparna i Jämtland hade sitt ursprung bland fjällsamerna.

UPPSKATTADE INSATSER

Bönderna uppskattade samernas/ sockenlapparnas arbete och ville inte att de skulle försvinna från samhället. På 1700-talet nämns att både bönder och samer skrev till kungen för att sockenlapparna skulle få vara kvar. De som då inte blev anställda skickades tillbaka till sina hemorter i norr, till de renskötande samerna. Men denna information, säger Ewa Ljungdahl, stämmer troligtvis inte helt och hållet.

Socialt och kulturellt var sockenlapparna en egen grupp som också hade kontakt med varandra. De lärde känna varandra, kunde gifta sig inom gruppen och var faddrar åt varandras barn. Fjällsamerna hade dock högre status än sockenlapparna.

När lappförsamlingarna infördes blev sockenlapparna skrivna i socknen och hade därmed till exempel rätt till viss vård vid sjukdom.

Sockenlappsinstitutionen levde en bit in på 1900-talet men började redan under slutet av 1800-talet mer och mer att försvinna. Slakterier tog hand om djur som skulle slaktas, och sockenlappars betydelse avtog allt mer. Flera av sockenlapparnas ättlingar sökte sig tillbaka till sina släktingar fjällsamerna. Men i Berg och Ovikens socknar runt Storsjön i Jämtland lever berättelserna om sockenlapparna kvar.

VIVIANN LABBA

Lappförsamlingarna i Jämtland – Härjedalen - gemenskap eller segregering?

Kyrkan genomförde 1746 för samerna i Jämtlands län en församlingsreform med särskilda lappförsamlingar vid sidan av och utan anknytning till övriga regionala församlingar.

Beslutet fattades av ett dåvarande ämbetsverk (Kongl. Direktionen öfver Ecklesiastique Werket i Lappmarken) och resultatet kvarstod ända fram till 1941. Den enda kontakt som förkom med en reguljär församling var att man delade präst. I rollen som samernas präst omnämndes han som pastor lapponum.

Från början var det en enda lappförsamling för länets alla samer, men efter hand delades den i fyra lappförsamlingar: Frostvikens, Hotagens, Undersåkers och Tännäs.

KYRKAN FICK ÖKAD KONTROLL

För kyrkans centrala ledning var det här också en form av kontroll och tillsyn över samerna. För samerna innebar det här en stark social begränsning, som i sin ytterlighet t.o.m. kom ett försvåra samernas kontakter med majoritetsbefolkningen i övrigt. Det här gjorde också att inga kommunala organ hade att befatta sig med samernas eventuella behov av hjälp och stöd från samhällets sida.

Landshövdingen John Ericsson ger oss sin komprimerade bild av samernas situation i en skrivelse till Kungl. Maj:t 15 aug. 1892: *"Lappen tillhör inte någon kommun, han betalar ingen skatt och har inga kommunala rättigheter. – Han har ingen vänskap att påräkna i bygden... Därför är staten den ende Lappen har att stödja sig på, och lappfogden är hans vän och hjälp då lappen lider skada. Staten avlönar lärare för hans barn, och präster ger honom religionsundervisning. Staten underhåller också den gamle Lappen, då han skulle haft fattigvård, om han tillhört någon kommun."*

Prästerna tycks under de första 150 åren inte ha bedrivit någon i nutida mening uppsökande verksamhet. Arbetet underlättades dock genom tillkomsten av nya kyrkor och kapell i fjälltrakterna, som minskade de yttre avstånden mellan präst och församling. I Ljusnedal uppfördes kyrka 1757

och kapell i Viken (i Frostviken) 1799, i Hotagen 1795, i Handöl (i Åre) 1799, i Vallbo (i Undersåker) 1863, i Ankarede (i Frostviken) 1827 och i Kolåsen (i Kall) 1847.

Det finns inga tecken på riktigt planerad församlingsverksamhet. Samerna förutsattes komma på prästens kallelse en eller ett par gånger om året, då allt skulle klaras av – lysning och vigsel, dop och begravning, "examination" (husförhör) och nattvardsgång. Vid begravningen hade kistan satts i jord långt före själva jordfästningsakten som ägde rum först vid den ordinarie kyrkhelgen.

UTANFÖR SAMHÄLLSLIVET

Lappförsamlingarna gav jämtlandssamerna också en undantagsställning jämfört med lappmarkerna längre norrut, där samer och nybyggaren tidigt ingick i gemensamma församlingar, eftersom samer i regel fanns där först från början. Lappförsamlingarna i Jämtlands län hade inget kyrkoråd och inte heller någon föreskrift om kyrkostämman. De deltog inte heller i de reguljära församlingarnas kyrkostämman eller över huvud taget i några frågor kring kyrka och skola. De stod med andra ord helt utanför det gängse samhällslivet i sina hemsocknar. Svårigheterna i början av 1900-talet att få frågan om deras mantalsskrivning löst hängde samman med att de var kyrkobokförda i så kallade icke-territoriella församlingar, vilket gjorde att de inte heller hade rösträtt.

Även i fråga om fattigvården skilde sig jämtlandssamerna från både övriga samer i landet och från majoritetsbefolkningen. I Norrbottens och Västerbottens län låg ansvaret för samernas fattigvård på kommunerna, eftersom samerna där var både kyrkoskrivna och mantalsskrivna i församlingarna och kommunerna. I Jämtlands län ombesörjdes lappfattigvården av de fristående lappförsamlingarna. Kommunerna där var fritagna från både ansvar och kostnader, eftersom samerna inte var bokförda som kommun- eller församlingsmedlemmar.

Sedan 1800-talets mitt utgick statsbidrag till lapparnas fattig-

vård. Största delen gick till Jämtland, därför att statsbidraget där skulle täcka all fattigvård. I Norrbottens och Västerbottens län var statsbidraget ett kompletterande bidrag till kommunerna. I Jämtland fanns dock ett ålderdomshem i Änge i Undersåker, drivet av privata sponsorer med intressen för hjälp till åldrande jämtlandssamer. Ett annat privat ålderdomshem (för "värnlösa, åldriga lappar") fanns i Hillsand i Ströms socken, inrättat av frikyrkopastorn Mikael Sandell.

Lappfattigvården var från början avsedd att skötas av en styrelse, men det mesta tyder på att det var prästen ensam som ansvarade för besluten.

FATTIGVÅRDEN UTREDS

Under 1920-talet utredde landshövdingen i Jämtland Johan Widén frågan om den samiska fattigvården med resultat att fattigvårdslagen borde gälla till fullo och att ingen lapsk fattigvård längre fick finnas vid sidan om. Kommunerna avvisade förslaget och gjorde motstånd mot det också i riksdagen. Men fattigvårdskonsulenten Verner Hedlund i Östersund hävdade i riksdagen att det inte fanns någon skillnad "mellan de understödda lapparna och övriga medborgare som får fattigvård". Då vi vant oss vid förhållandena, sa han, blir det inte så stor börda för kommunerna och inte heller till något men för lapparna".

Pastores lapponum gjorde dock med något undantag motstånd in i det sista. "Lapparna bör ha rätt att ostörda få förbli samefolket", tyckte Evald Larsson, pastor lapponum Frostviken.

Domkapitlet i Härnösand sa sig i sitt yttrande 28 dec. 1940 ha full förståelse för att man på vissa håll av historiska skäl velat behålla lappförsamlingarna men tillstyrkte ändå förslaget. Men en ledamot reserverade sig, kontraktsprosten i Revsund, Rickard Åström, som också angav att det inte fanns något skäl till att "lappbefolkningen blandas med och alltmer uppgår i den svenska befolkningen." I stället borde åtgärder i motsatt riktning eftersträvas, hävdade han "oavsett vad

en eller annan av lapparna själva kan önska".

Men där det fanns grogrund för främlingskap och utanförskap fanns också exempel på goda vänskapsförhållanden mellan samer och ortsbor i glesbygden. Livets "stilla flyt" i vardagen mellan grupper som i äldre tid näringsmässigt stod varandra närmare än i dag.

VÄNSKAP MELLAN SAMER OCH ORTSBOR

Även om lappförsamlingarna bidrog till att segregera samerna från samhället i övrigt fanns där också också en värdefull gemenskap samerna emellan. De så kallade lappmässorna blev för många kanske ett av få tillfällen till samvaro med samer utanför den egna samebyn, och kunde ibland bli små högtider. För många samer fanns det kanske inte så många andra tillfällen att träffas.

Mässorna gjorde också samerna till trogna kyrkobesökare. Som som en av de sista pastores lapponum uttryckte det, att lappmässorna var "präglade av en säregen innerlig stämning".

Man måste fråga sig varför ingen i kyrkans centrala ledning kände bristande tillfredsställelse med den församlingsordning som rådde och den långvariga segregering den ledde till.

Jag har i det här sammanhanget också reflekterat över den återkommande uppfattningen, att samerna borde behandlas som en "i kulturellt och socialt avseende slutna befolkningsenhet", det vill säga inte beblandas med majoritetsbefolkningen i övrigt. Det synsättet förstärktes också genom de rasteorier som gjorde sig gällande under 1920- och 1930-talen, och lappförsamlingarna sågs som en garanti för den bestående ordningen.

De nya församlingar, som samerna fortsättningsvis skulle tillhöra som fullvärdiga medlemmar, hade ju hela tiden varit deras huvudsakliga hemorter. För framtiden skulle hemförsamlingarna snarare berikas än belastas, när också samerna togs in i gemenskapen med församlingsborna i övrigt.

LARS THOMASSON

Gie jih gusnie árröeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, tel: 070-554 29 99

e-post: ingrid.inga@gmail.com

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan

751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91

e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt

arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand

Tfn: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35

e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,

postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 23 08 12 00,

e-post: ra866@kirken.no

Leder: Sara Ellen Anne Eira

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: samiskmenighet@kirken.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Sonja Danielsen, Ina-Theres Sparrok,

Lajla Lifjell og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegea beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, tlf 993 49 477,

Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid

e-post: mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902

e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: bj439@kirken.no

Vikar trosopplæring: Margrethe Kristin Leine Bientie.

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

**Texter och bilder till
nummer 3 2018 av Daerpies Dierie
skickas senast 21 augusti 2018 till
dd@samiskmenighet.no**

Nye kort for Saemien Åålmege

Saemien Åålmege har fått produsert egne kort til bruk i menigheten. Disse vil bli brukt ved dåp og konfirmasjon samt andre anledninger der menigheten ønsker å gi en oppmerksomhet. De er derfor ikke trykket opp for salg men skal være et kjennetegn for Saemien Åålmege. Det er Ellen Sara Reiten-Bientie som har laget bildene spesielt for disse kortene. På innsiden har kortene også trykket korte bibelvers til dåp/konfirmasjon.

EINAR BONDEVIK

Mer information finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift

(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år og har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge og Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge

Telefon (mobil): 0047 474 53 902

e-post: dd@samiskmenighet.no

Hemsida: www.DaerpiesDierie.se

Redaktör og ansvarlig utgivare:

Einar Bondevik, adress ovan.

Biträdande redaktör:

Prenumeration under 2018: 190 SEK.

Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring og prenumeration

Kontakt redaktör eller biträdande redaktör: Se adress ovan.

Grafisk form & repro: Berling Media AB.

Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2018

NÖÖRJEN GÆRHKOE Sveerjen gærhkoe

”Säljs inte två sparvar för en kopparslant?”

Men ingen av dem faller till marken utan att er fader vet om det.” (Matt. 10:29)

Jag var ute på skogspromenad och fann en liten talgoxe som låg ovanpå vårsnön. Så vacker den var, med sin klargula och olivgröna fjäderdräkt lyste den på marken. Men några droppar blod, visade att allt inte stod väl till. Blicken var öppen mot skyn och ögonen klara och vackra. Jag kunde inte annat än stanna och betrakta denna fina lilla varelse som låg där död. Vad hade den råkat ut för? Hade den blivit skjuten? Kanske blodet i näbben antydde att den ätit något som gett invärtes skador? Om man är liten fågel bör man nog ha koll på vad man äter...

Åsynen av den döda fågeln

väckte till liv, stället i Matteusevangeliet där Jesus säger: *”Säljs inte två sparvar för en kopparslant? Men ingen av dem faller till marken utan att er fader vet om det”*

Jesus talar om sparvar, men jag kan inte tänka mig annat än att det gäller även för talgoxar eller fjällripor som fallit till marken. Herren Gud, Skaparen, vet vad denna lilla fågel gick igenom. Han bryr sig om den. Och Jesus fortsätter;

Han låter bilden av Guds kännedom om sparvar, fjällripor och talgoxar också handla om Guds kännedom om oss. Och den är långt djupare än intellektuell vetenskap, den kännedomen går

ända ner i det djupaste djupet, den kännedomen är Hans kärlek till oss. Den glädjen behöver vi ofta bli påmind om, när vi nu går in i vårens tid med omsorg om renhjord och kalvningstid. Inte minst när vi känner oss som sparvar, talgoxar eller ripor som fallit till marken.

”Och på er är till och med hårstråna räknade. Var alltså inte rädda: ni är mer värda än aldrig så många sparvar”

(Matt 10:30f).

HANS LIND
PRÄST I LYCKSELE
FÖRSAMLING

Bibelekteste

Lystresne gaarmanæjja gien juelkieh laemies. Numhtie lij maanabaeleste; idtji gåessie maehtieh vaedtsedh. Jijnjh aejkien govli Pöövlem bæjhkoehdih.

Dellie akten biejjien Pöövle gaarmanæjjesse vuartesje jñh gosse vuajna dan jaahkoe guktie maahta starnedh, dellie reegkes gieline jeahta: *”Tjuedtjelh!”* Dellie tjuedtjele jñh vaedtsije. Gosse almetjh vöjnin maam Pöövle dorjeme, eelkin Lykian almetji gielesne tjåarvodh: *”Jupmelh almetjinie sñdteme jñh våålese mijjese båateme!”* Bar-Nabasem gåhtjoejin Zevs jñh Pöövlem gåhtjoejin Hermes juktie Pöövle dihte guhte soptsesti. Zevsen teempele staaren bæjngolen. Dan hearra bööti vuaksajgumie jñh rïesegistie provneldahkigumie, jñh hearra jñh gaajkhk almetjh sijhtieh sñjeledidh. Gosse apostelh, Bar-Nabas jñh Pöövle, dam govlijægan, njåetside gejhkielægan, krirrien sñjse vaarrijægan jñh tjåarvoejægan: *”Guktie dijjeih jis numhtie?”*

Månnoeh almetjh goh dijjeih. Bueriesaarniem buektien, galkede faamohts jupmielidie laehpedh, jñh jielije Jupmielasse bætedh guhte elmierijhkem jñh eatnemem jñh mearoem jñh gaajhkem mij desnie, sjugniedamme. Dejpeli baaji gaajkhk åålmegh jñjtshe geajnoeh vaedtsedh. Gaajhke buerievoete maam dorje, vuesehte satne daesnie. Ebrie jñh sjædtoeh dijje vadta jñh dijjem gillehte jñh dijjen vaajmojde geerjehte.” Gosse naemhtie soptsestigian, dellie eah almetjh sñjth sotnese sñjeledidh.

● Aposteli dahkoe/Apostlenes gjerninger 14,8-18

● Jeatjah bibelteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no

● Bibelekteste jñh ”Åssjalommesh” juakaldahkesne jñh eah sinsitnide jearohks.

Ivar Tørrsdal (Plassje) soptsesti guktie satne båtsojne gellie jaepieh barkeme.

Båatsoem vaarjelidh

Saemieh tjuerieh daelie aaj Yngvar Nilsen-en “innvandringsteori“-em vuastalidh. Dam Saemiedigkie åadtjoeji govledh gosse Plassjese böötin govledh guktie saemieh debpene ussjedieh. Gellie soptsestin jih buerkiestin guktie saemieh daelie aaj tjuerieh båtsoem vaarjelidh.

Voestegh Sverre Fjellheim saarnoeji guktie saemide geerve sjidti gosse Yngvar Nilsen jaepien 1889 ovmesse årjel-dajven sijtide bööti. Mænnan tjeeli jih moenedi årjelsaemieh eah man guhkiem daesnie årjene orreme. Nilsen hov vienhti saemieh diekie krievvine jáhteme. Jijnjesh jaehkiejin dam maam Nilsen tjaaleme jih dellie ussjedin saemiej ij naan reaktah gåatome-laantese utnieh. Geerve biejjieh sjidtin gosse daatjh sijhtin saemide aeskielidh.

BÅATSOEM VAARJELIDH

Fjellheim aaj soptsesti saemieh daelie aaj tjuerieh tjabredh juktie Yngvar Nilsen numhtie ussjedi jih soptsesti saemiej bijre.

– Daelie aaj maethebe plaerine lohkedh guktie saemieh tjuerieh gæmhpodh båtsoem vaarjelidh. Saemieh tjuerieh gellien aejkien reaktan uvte tjåadtjodh, dovne “Høyesterett”-en uvte, gosse saemiej reaktaj bijre digkiedieh, Fjellheim jehti.

Sverre Fjellheim soptseste jih buerkeste guktie båtsoesaemieh årjel dajvesne jealeme.

IKTESTH TJOEREBE BUERKIESTIDH

Ivar Tørrsdal saarnoeji guktie båtsoesaemieh iktesth tjuerieh buerkiestidh juktie almetjh vaenie daejrieh båtsoen bijre.

– Manne gellie jaepieh bovtsj ryøjnesjamme, jih manne gellien aejkien bäähperosteme gosse laedtieh eah maam gænnah daejrieh. Dah Leah mijjen kraannah jih læjhkan eah maam guarkah guktie mijjen jjeleme lea. Dan gielhtie vihkele maanah, noere almetjh jih geerve almetjh åadtjoej daejredh jih lieredh guktie

båtsojne. Mijjeh tjoerebe eadtjohke barkedh båtsoem nænnoestidh, Ivar Tørrsdal soptseste.

Tørrsdal aaj soptsesti vihkele kultuvrem jih gielem nænnoestidh.

– Hijven gosse saemieh tjelten politihkerinie aktine berkieh. Båtsoesaemiej iktesth jijnjh dåeriesmoerh. Håhkesjibie buerebe biejjieh bætieh, jehti.

TEKSTE JIH GUVVIEH:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Fokus på reindriftas situasjon

Da Sametinget inviterte til åpent høringsmøte på Røros, ble det fokus på reindriftas situasjon. Sverre Fjellheim åpnet møtet med historiske riss

etter at Yngvar Nilsen lanserte sin “innvandringsteori” etter et besøk på Røros i 1889. Fjellheim pekte på de mange konsekvensene denne teorien har hatt og

fortsatt har. Ivar Tørrsdal var en av de fremmøtte som tok ordet. Han konkretiserte en del av de utfordringene som reindrifta har vært igjennom i hans

tid. Han uttrykte håp for fremtiden og håp for bedre levevilkår for det samiske samfunnet.